

OSNOVE PSIHOLOGIJE

doc. dr. Kristijan Musek Lešnik

3. predavanje
16.10.2014

Duševno življenje, doživljanje, zavest

- Wilhelm Jerusalem
(1854-1923)
  - "Predmet psihologije je ...**duševno življenje samo, naši spomini in misli, naša prepričanja in dvomi, naše radosti in bolečine, naše želje in sklepi, skratka vsa duševna stanja in dejavnosti, kakor jih vsak dan in vsako uro doživljamo**. Ta doživljanja so nam kot takšna dana neposredno. Lahko jih doživljamo samo na en sam, vsakomur od nas poznan način, ki ga ne moremo natančneje opisati in ravno s tem načinom 'biti doživljeni' se ti pojavi razlikujejo od pojavov v naši okolici, od pojavovo v 'zunanjem svetu', h kateremu spada v širšem smislu tudi naše telo." ...
"Doživljanje duševnih pojavov imenujemo v splošnem: zavest."
Jerusalem , 1921, 1922

Vebrov koncept predmeta psihologije

- France Veber (1890 G.Rad. -1975; učenec Alexiusa von Meinonga)
  - Predmetna filozofija in psihologija

Doživljanje kot predmet psihologije

- "Psihologija pa je prav ona veda, ki ima za **svoj predmet doživljanja in ki skuša doživljanja podrobno opisati, sestavljena doživljanja razčleniti v enostavnejša in dognati najenostavnejša, elementarna doživljanja, ki se ne dado razčlenjevati** v še enostavnejše prvine; psihologija podaja tem potem opredelbo in razvrstitev celokupnega doživljanja in izsleduje obenem zakone, po katerih doživljanje nastaja, izginja in se medsebojno prepleta." (Veber, 1924).

Duševno delovanje s funkcionalnega vidika

- Drugi oče psihologije
  - William James
  - eden utemeljiteljev filozofije pragmatizma
  - Principi psihologije (1890)
  - evolucionizem, funkcionalizem
- V čem se razlikujejo Jamesovi pogledi od Wundtovih?
  - funkcija je pomembnejša od strukture
  - funkcija, prilagajanje, uporaba
- Zavest
  - zavest ni entiteta (substanca), temveč dinamičen, spremenljiv tok duševnega dogajanja

*„Psihologija je znanost o mentalnem življenju, o njegovih pojavih in o njegovih pogojih.“
(James, 1890)*

Zavestna dogajanja in njihova funkcija

- Predmet psihologije so zavestna dogajanja in aktivnosti, kot se dejansko in naravno pojavljajo v toku zavesti. To so naša občutja, počutja, čustva, želje, predstave, misli, odločitve v svojem živem in spremenljivem teku, ne pa sosledja statičnih sestavin, elementov. Proučevati moramo zavestne aktivnosti, ne pa zavestna stanja. Bistvo in smisel teh aktivnosti pa lahko razumemo, če spoznamo okoliščine (vzroke, pogoje), v katerih nastanejo in če spoznamo funkcijo, cilj, ki jih imajo. Psihologijo pojmuje James torej kot naravno znanost, ki opisuje in razlaga (pojasnjuje) zavestno dogajanje pri človeku.
- Takšna psihologija ima uporabno, aplikativno vrednost.
- James zavrača metafizične okvire zavesti, a meni, da zavest in duševnost ne glede na to igrata odločilno vlogo v človekovem življenju. Duševnost usmerja našo pozornost na okoliščine, ki jih je treba upoštevati in opravlja naše odločitve. Ne le, da je psihologija kot znanost potrebna, psihologija pomeni tudi upanje v znanost.

Naravna introspekcija

- Proučevanje zavesti ni mogoče brez in zunaj introspekcije – v tem se je James strinjal z Wundtom. Toda introspekcija mora biti usmerjena na naravni tok zavesti, na stvari, kot se dogajajo v zavesti. Poseben introspektivni trening je bolj moteč kot koristen.
- Tudi James je prisojal velik pomen eksperimentiranju, pomemben pa se mu je zdel tudi primerjalni, komparativni pristop. To je razumljivo, kajti drugače ni mogoče dobro dojeti razlik med vrstami in organizmi in dobro razumeti prilagoditvenih in evolucijskih vrednosti psihičnih in drugih lastnosti.

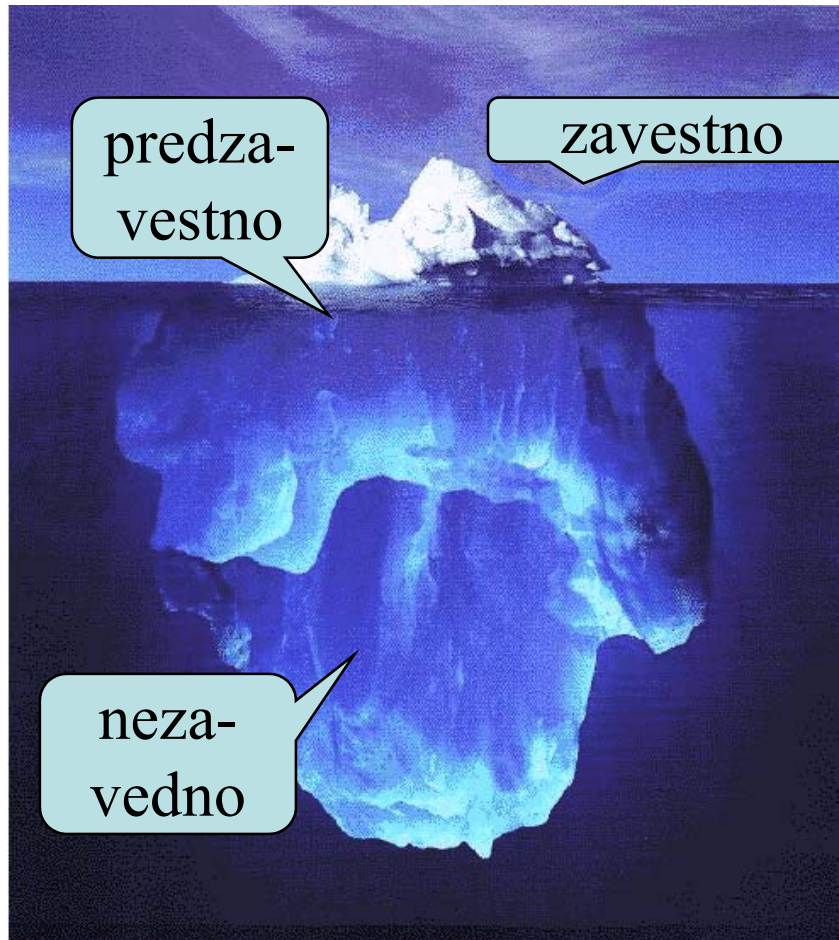
Nezavedna duševnost

- Sigmund Freud
- Obstaja duševno dogajanje, ki ni zavestno?
- Kot nam je večji del stvarnosti neviden, tako nam je tudi večji (pomembnejši) del duševnosti “neviden”
- Nezavedna duševnost
  - motivacijsko nezavedno, gonsko in potlačeno (Freud)
  - potlačene vsebine delujejo in imajo učinke
    - npr. vsakdanji nezavedno motivirani besedni spodrsaljaji (“pos...al mi je SMS”)
    - bojazni, katerih izvora se ne zavedamo /anksioznost/
    - nevrotski simptomi in druge oblike psihičnih motenj
  - kognitivno nezavedno (sodobna kognitivna psihologija)

Duševnost kot ledena gora...

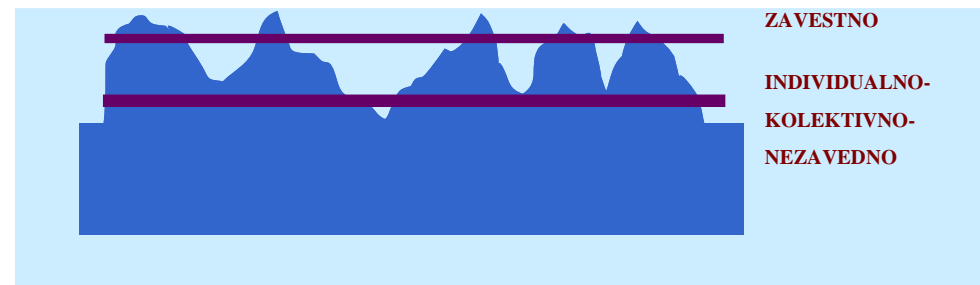

- topika (topologija) duševnosti
  - zavestno
  - predzavestno
  - nezavedno
- prispodoba ledene gore

...ali morda otočje

- Carl Gustav Jung
- individualno in kolektivno nezavedno
  - skupne, kolektivne “teme”, ki se kažejo v simbolih in metaforah (sanje, fantazija, umetnost, stara znanja /npr. astrologija, alkimija/, religija...)
  - posledica delovanja skupne, kolektivne (a nezavedne) duševnosti - arhetipov

Psihologija brez duše in zavesti

- Objektivizem in redukcionizem v psihologiji
- Psihologija brez duše
- Ivan Petrovič Pavlov
  - fiziologizem
  - refleksologija (Sečenov, Behterjev)
  - refleksi in pogojevanje (pogojni refleksi)
- Watson, Thorndike, Skinner
  - opazljivo vedenje, obnašanje

Radikalni nastop behaviorizma

- John Broadus Watson
- behaviorizem - vrhunec objektivizma v psihologiji
- kritika mentalizma in introspekcije
- radikalen preobrat v pojmovanju narave, predmeta in metod psihologije

Mali Albert, 1920

*Psychological Care of
Infant and Child, 1928*

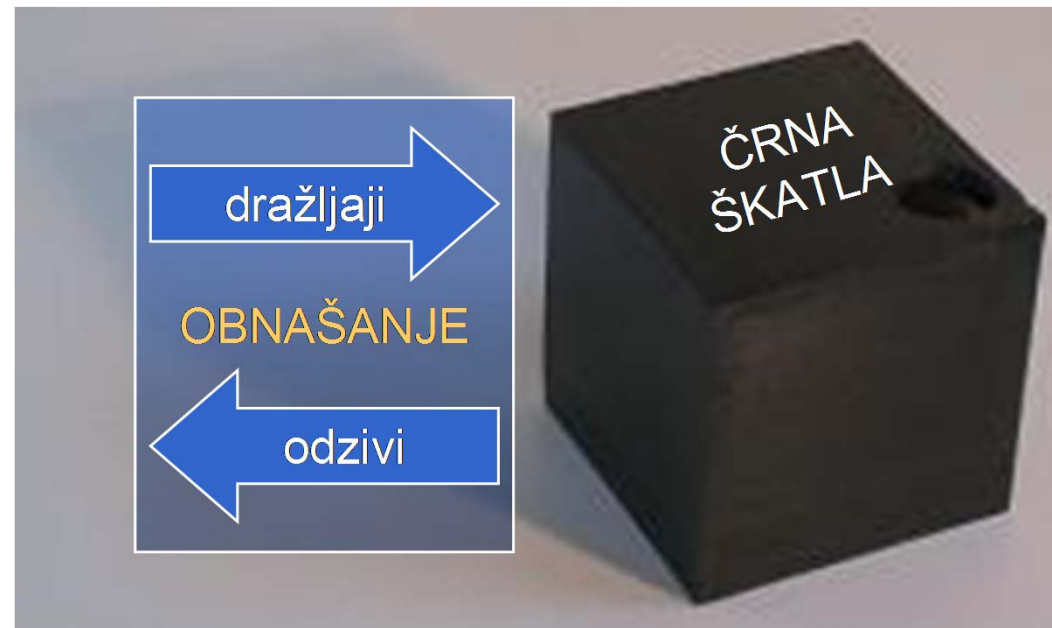
Vnukinja igralka Mariette Hartley

*“Psihologija, kot jo vidi behaviorist, je
čisto objektivna eksperimentalna veja
naravne znanosti. Njen teoretični cilj je
predikcija in kontrola obnašanja.”
(Watson, 1913, str. 187).*

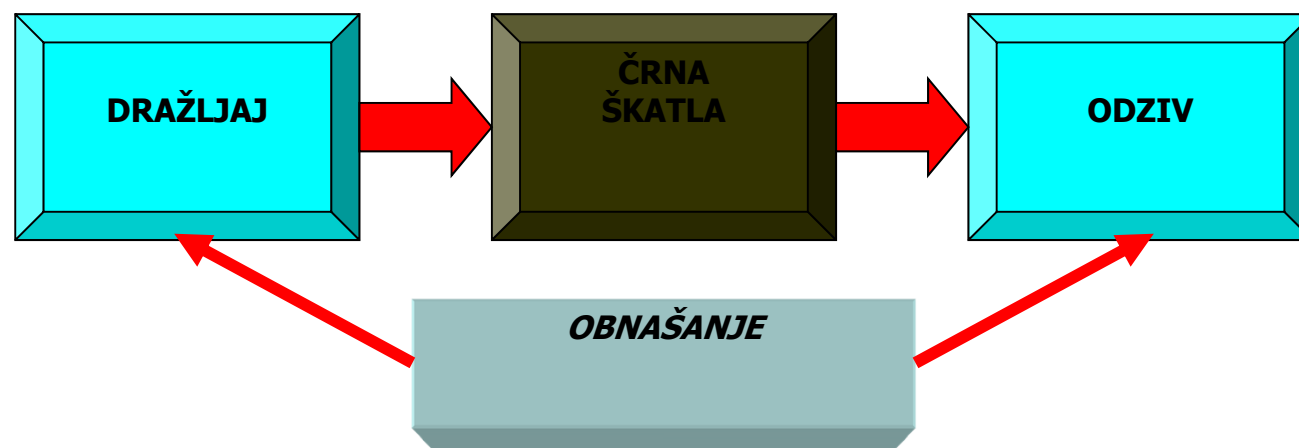
Obnašanje kot predmet psihologije

- duševnost kot črna škatla, ki je ni mogoče objektivno raziskovati
- in kaj je mogoče objektivno raziskovati?
- dražljaji - odzivi = obnašanje
- obnašanje kot predmet psihologije
- odzivi kot funkcija vplivov okolja
  - behavioristi odklanjajo tudi fiziologizem in ignorirajo vplive dednosti
  - okoljski determinizem

Obnašanje =
dražljaji + odzivi

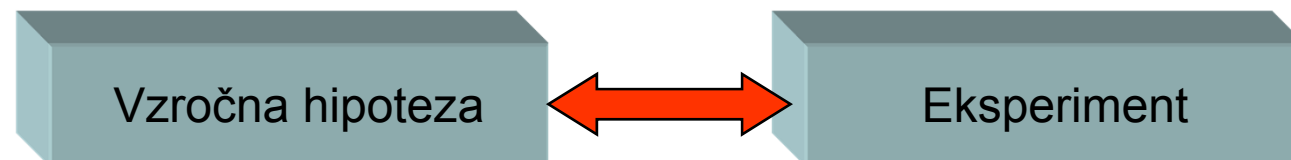

Duševni pojavi in procesi vendarle nujni predmet psihologije

- Omejevanje predmeta psihologije ni upravičeno
- ZAKAJ?
- Znanstveno raziskovanje VSEH vidikov človekovega doživljanja in obnašanja
- Objektivnih, opazljivih pojavov ne moremo razložiti, ne da bi upoštevali njihove globlje in neopazne (LATENTNE) vzroke
- Na te latentne vzroke pa lahko mnogokrat le hipotetično sklepamo in jih s pomočjo z njimi povezanega obnašanja preverjamo
- Tipični vzorec znanstvenega raziskovanja tudi v psihologiji:
  - Hipoteza o (latentni) vzročni strukturi pojavov, ki nas zanimajo
  - Eksperimentalno preverjenje hipoteze
  - Potrditev vzročnega dejavnika, ki je velikokrat latentne narave
- PRIMERI
  - kemija, fizika: atomska in molekularna struktura
  - psihologija: obnašanje lahko pojasnimo le s hipotezami o delovanju notranjih struktur in funkcij (inteligentnost, osebnostne poteze, nezavedni motivi...)
- Zato je nujno tudi proučevanje procesov, ki jih ne moremo objektivno opazovati

Osebnost kot predmet psihologije

- duševne in telesne značilnosti in procesi niso izolirani, ampak so organizirani v celoto
- celota teh značilnosti in procesov je OSEBNOST
- ta celota determinira delovanje njenih sestavin
- osebnost je zato pomemben predmet psihologije

Psihologija kot znanost o osebnosti

“Tako moremo opredeliti psihologijo kot znanost o človekovi osebnosti, ki pa obsega individualne in družbene vidike” (Trstenjak, 1976, str. 33)

“Osebnosti predstavljajo predmet psihologije.” (Murray, 1962, str. 3)
Predmet psihologije je predvsem osebnost... proučevanje človekovega življenja in dejavnikov, ki vplivajo na njegov potek” (Murray, 1938, str. 3)